

ПАМЯТКИ УКРАЇНСЬКОГО ПРАВА

РУСЬКА ПРАВДА

(Академічний список)

ПІД РЕДАКЦІЄЮ Р. ЛАЩЕНКА

ВИПУСК ПЕРШИЙ

ПРАГА

НАКЛАД „УКРАЇНСЬКОГО ПРАВНИЧОГО ТОВАРИСТВА В Ч. С. Р.“

1927 Р.

ДРУК ДЕРЖАВНОЇ ДРУЖАРНІ В ПРАЗІ

ПАМЯТКИ УКРАЇНСЬКОГО ПРАВА

РУСЬКА ПРАВДА

(Академічний список)

ПІД РЕДАКЦІЄЮ Р. ЛАЩЕНКА

ВИПУСК ПЕРШИЙ

ПРАГА

НАКЛАД „УКРАЇНСЬКОГО ПРАВНИЧОГО ТОВАРИСТВА В Ч. С. Р.“

1927 Р.

ДРУК ДЕРЖАВНОЇ ДРУКАРНІ В ПРАЗІ.

ПЕРЕДМОВА.

Мета видання — чисто конкретна: полегчiti студентам-правникам Українського Університету в Празі можливість ознайомлюватися з памятками нашого права безпосередньо по їх текстах.

Подаючи у першому випуску „Памяток українського права“ текст короткої редакції Руської Правди по *Академічному списку*, ми маємо на увазі у другому випуску подати і текст редакції довгої по одному із зразкових списків, також дати до тексту відповідні пояснення і приласти до видання „Короткий пояснюючий словник“ (що зробити у першому випуску не можемо з причин технічних).

Як додаток, друкуємо тут „Бібліографичний показчик“ літератури про Руську Правду і видань останньої.

Р. ЛАЩЕНКО.

Прага, 1927 р., квітень.

ПРАВДА РОСЬКАЯ.

АКАДЕМІЧНИЙ СПИСОК.

1. Оубеть моужъ моужа, то мъстить братоу брата, или сынови отца, любо отцю сына, или братоу чадоу, любо сестриноу сынови; аще не боудеть кто мъстя, то 40 гривенъ за головоу: аще боудеть роусинъ, любо гридінъ, любо коупчина, любо ябетникъ, любо мечникъ, аще изъгои боудеть, любо словенинъ, то 40 гривенъ положити зань.

2. Или боудеть кровавъ или синъ надъраженъ, то не искати емоу видока человѣкоу томоу; аще не боудеть на немъ знаменіа никотораго же, толи пріидеть видокъ; аще ли не можетъ, тоу томоу конець. Оже ли себе не можетъ мъстити, то взяти емоу за обидоу 3 гривнѣ, а лѣтцю мъзда.

3. Аще ли кто кого оударить батогомъ, любо жердью, любо пястью, или чашею, или рогомъ, или тылеснію: то 12 гривнѣ; аще сего не постигнуть, то платити емоу: то тоу конець.

4. Аще оутнетъ мечемъ, а не вынемъ его, любо роукоятью: то 12 гривнѣ за обидоу.

5. Оже ли оутнетъ роукоу, и отпадеть роука, любо оусохнетъ: то 40 гривенъ; аще боудеть нога цѣла, или начнеть храмати, тогда чада смирять.

6. Аще ли перстъ оутнетъ которыи любо: 3 гривны за обидоу.

7. А во оусѣ 12 гривнѣ; а въ бородѣ 12 гривнѣ.

8. Оже ли кто вынезъ мечъ, а не тнетъ: то тъи гривноу положить.

9. Аще ли ринеть моужъ моужа, любо отъ себе, любо къ собѣ: 3 гривнѣ; а видока два выведеть, или боудеть варягъ или колбягъ, то на ротоу.

10. Аще ли челядинъ съкрыется, любо оу варяга, любо оу кольбяга, а его за три дни не выведоуть, а познаютъ и въ третіи день: то изымати емоу свои челядинъ, а 3 гривнѣ за обидоу.

положити 3 гривнѣ.

12. Аще поиметь кто чюжъ конь, любо оружие, любо портъ, а познаетъ въ свое мириу: то взяти емоу свое, а 3 гривнѣ за обиду.

13. Аще познаетъ кто, не емлеть его, то не рци емоу: мое; нъ рци емоу тако: поиди на сводъ, гдѣ еси взяль; или не поидеть, то пороучника за пять дній.

14. Аже гдѣ възыщеть на дроузѣ проче, а онъ ся запирати почнетъ: то ити ему на изводъ предъ 12 человѣка, да аще боудеть обидя не в达尔ъ боудеть достоинно емоу свои скотъ, а за обиду 3 гривнѣ.

15. Аще кто челядинъ пояти хощеть, познавъ свои, то къ ономоу вести, оу кого то боудеть коупилъ, а тои ся ведеть, о дроугомоу, даже доидеть до третьего, то рци третьемоу: вдаи ты мнѣ свои челядинъ, а ты своего скота ищи при видоцѣ.

16. Или холопъ оударить свободна моужа, а бѣжить въ хоромъ, а господинъ начнетъ не дати его: то холопа пояти, да платить господинъ зань 12 гривнѣ; а за тымъ где его налѣзоуть оудреный тои моужъ, да быть его.

17. А иже изломить копье, любо щитъ, любо портъ, а начнетъ хотѣти его дерѣжати оу себе, то пріати скота оу него; а иже есть изломиль, аще ли начнетъ примѣтати, то скотомъ емоу заплатити колько даль боудеть на немъ.

Правда оуставлена Роуськои земли, егда ся съвокупилъ Изяславъ, Всеволодъ, Святославъ, Коснячко, Перенѣгъ, Микифоръ Кыянинъ, Чюдинъ, Микула:

18. Аще оубьють огнищанина въ обиду, то платити зань 80 гривень оубици, а людемъ не надобѣ; а въ подъездѣномъ княжи 80 гривенъ.

19. А иже оубьють огнищанина въ разбои, или оубица не ишоуть; то вирное платити въ неи же ви.р.и голова начнетъ лежати.

20. Аже оубьють огнищанина оу клѣти, или оу коня, или оу говяда, или оу коровъ татьбы, то оубити въ пса мѣсто; а тоже поконъ и тивоуницеу.

21. А въ княжи тивоунѣ 80 гривень; а конюхъ, старши оу стада 80 гривень, яко оуставилъ Изяславъ въ свое конюсѣ, его же оубилъ Дорогобудыци.

22. А въ сельскомъ старостѣ княжи и въ ратаинѣ 12 гривнѣ; а въ рядовници княжѣ 5 гривенъ.

23. А въ смердѣ и въ хопѣ 5 гривенъ.

24. Аще роба кормилица, любо кормиличицѣ, 12.

25. А за княжъ конь, иже тои съ пятномъ, 3 гривнѣ; а за смердѣи 2 гривнѣ.

26. За кобылоу 60 рѣзанъ; а за воль гривноу; а за коровоу

40 рѣзанъ; а третякъ 15 коунъ; а за лонычиноу польгрівнъ; а за теля 5 рѣзанъ; за яря ногата; за боранъ ногата.

27. А оже оуведеть чюжъ холопъ любо робоу, платити емоу за обидоу 12 гривнъ.

28. Аще же придеть кровавъ моужъ любо синъ, то не искати ему послоуха.

29. А иже крадеть любо конь, любо волы, или клѣть, да аще боудеть единъ краль, то гривноу и тридесять рѣзанъ платити емоу; или ихъ будетъ 18, то по трі гривнѣ и по 30 рѣзанъ платити моужеви.

30. А въ княжъ борти 3 гривнѣ любо пожгуть, любо изоудроуть.

31. Или смердъ оумоучать, а безъ княжа слова, за обиду 3 гривны (а въ смерди 2 гривнѣ).*)

32. А въ(о) гнищанінъ и въ тивоуницѣ и въ мечници 12 гривнѣ.

33. А иже межоу переореть любо перетесь, то за обидоу 12 гривнѣ.

34. А оже лодью оукрадеть, то за лодью платити 30 рѣзанъ, а продажи 60 рѣзанъ.

35. А въ голоубѣ и коуряти 9 коунъ.

36. А въ оуткѣ, и въ гоусѣ, и въ жеравѣ, и въ лебеди 30 рѣзанъ, а продажи 60 рѣзанъ.

37. А оже оукрадоуть чюжъ песь, любо ястребъ, любо соколь, то за обидоу 3 гривны.

38. Аще оубьють татя на своеемъ дворѣ, любо оу клѣти, или оу хлѣва, то тои оубить; аще ли до свѣта держать, то вести его на княжъ дворъ; а оже ли оубьють, а люди боудоуть видѣли связанъ, то платити въ немъ. (Оже убиенъ татъ, а подымуть ноги водверѣ; оли подымуть ноги за вороты, толи платити въ немъ*).

39. Оже сѣно крадоуть, то 9 коунъ; а въ дровехъ 9 коунъ.

40. Аже оукрадоуть овъцоу или козоу или свинью, а ихъ боудеть 10 одноу овъцоу оукралѣ, да положать по 60 рѣзанъ продажи.

41. А хто изималь, томоу 10 рѣзанъ; а отъ грnie мечникоу коуна, а въ девятиноу 15 коунъ, а князю 3 гривны; а отъ 12 гривноу емъцю 70 коунъ, а въ десятиноу 2 гривнѣ, а князю 10 гривенъ.

42. А се поклонъ вирный: вирнику взяти 7 вѣдоръ солодоу на недѣлю, тъже овенъ, любо полотъ, или двѣ ногатѣ; а въ среду рѣзаноу, въ три же сыры, въ пятницеу такоже; а хлѣба по колкоу моугоуть ясти и пшена; а куръ по двое на день; конѣ 4 поставить и соути имъ на ротъ колко могоуть зобати; а вирнику 60 гривень и 10 рѣзанъ 12 вѣверици; а передѣ гривна:

*) Ростовський список.

или ся пригоди въ говѣніе рыбами, то взяти за рыбы 7 рѣзанъ: ть всѣхъ коунъ 15 коунъ на недѣлю; а борошна колько моугоутъ изъясти. До недѣли же виро зберуть вирници. То ти оурокъ Ярославль.

43. А се оурокъ мостыниковъ: аще помостили мостъ, взяти отъ дѣла ногата, а отъ городници ногата; аще же боудеть ветхаго моста потвердитѣ нѣсколько доскъ, или 3, или 4, или 5, то тоеже.

БІБЛІОГРАФИЧНИЙ ПОКАЗЧИК.

ДОСЛІДЖЕННЯ.*)

Алексєвъ: Объ имущественныхъ отношеніяхъ супруговъ по древнему русскому праву. (Чт. въ О. И. и Др. р., 1868, кн. 2.)

Аристовъ И.: Промышленность древней Руси, СПБ., 1886.

П. Б.: О Русской Правдѣ. (Сынъ Отечества, 1836, т. CLXXV.)

Богдановскій: Розвитіе понятій о преступленіи и наказанії въ русскомъ правѣ до Петра Великаго. М. 1857.

Бѣляевъ И. Д.: Лекціи по історії русского законодательства. (Вид. посмертне 1879 р.)

Бѣляевъ П.: Очеркъ права и процесса въ эпоху Русской Правды. (Сборн. правовѣдѣння т. V М. 1895.)

Бѣляевъ П.: Источники древнерусскихъ законодательныхъ памятниковъ. (Ж. М. Н. Пр. 1899, N N 9 i 10.)

Борисенок С.: Карний зміст потока Руської Правди. (Праці комісії для вивчення історії з.-русського та вкраїнського права. Вип. перший, Київ, 1925, вид. Укр. Академії Наук.)

Вернадскій Г.: Объ одномъ возможномъ источникеъ Русской Правды. (Уч. Зап. осн. рус. учен. коллег. въ Прагѣ, т. I, в. I 1924.)

Vernadskij Jiří prof.: „Dikaja vira“ a „Ljudskaja vira“ v staroruském právu. (Sbor. věd práv., ч. XXIV.)

Власьевъ Н.: О вмѣненіи по началамъ теоріи и древняго русского права. М. 1860.

Ведровъ А. С: О денежныхъ пеняхъ по Русской Правдѣ сравнительно съ законами салическихъ франковъ. (Чт. въ И. О. Ист. и Др. Рос. при Моск. Ун., СПБ. 1876.)

*) Вказівки на літературу про Руську Правду, зроблені в цьому „Бібліографичному показчику“, не претендують на повноту. Із згаданих в „Бібліогр. показчику“ праць далеко не всі мають виключне відношення до Р. Правди, трактуючи лише про неї, як памятку права але і в цих працях поодинокі автори, викладаючи або цілий курс історії руського права або досліджуючи ті чи інші конкретні питання з історії права, освітлюють разом із тим і Рус. Правду і її норми. Теж зауваження відноситься і до трудів чисто історичних. Р. Л.

или ся пригоди въ говѣніе рыбами, то взяти за рыбы 7 рѣзанъ: тъ всѣхъ коунъ 15 коунъ на недѣлю; а борошна колько моугоутъ изъясти. До недѣли же виро зберуть вирници. То ти оурокъ Ярославль.

43. А се оурокъ мостыниковъ: аще помостили мостъ, взяти отъ дѣла ногата, а отъ городници ногата; аще же боудеть ветхаго моста потвердити нѣколико доскъ, или 3, или 4, или 5, то тоеже.

БІБЛІОГРАФИЧНИЙ ПОКАЗЧИК.

ДОСЛІДЖЕННЯ.*)

- Алексєевъ: Объ имущественныхъ отношеніяхъ супруговъ по древнему русскому праву. (Чт. въ О. И. и Др. р., 1868, кн. 2.)
- Аристовъ И.: Промышленность древней Руси, СПБ., 1886.
- П. Б.: О Русской Правдѣ. (Сынъ Отечества, 1836, т. CLXXV.)
- Богдановскій: Развитіе понятій о преступлениі и наказанії въ русскомъ правѣ до Петра Великаго. М. 1857.
- Бѣляевъ И. Д.: Лекціи по исторіи русскаго законодательства. (Вид. посмертне 1879 р.)
- Бѣляевъ П.: Очеркъ права и процесса въ эпоху Русской Правды. (Сборн. правовѣдѣння т. V М. 1895.)
- Бѣляевъ П.: Источники древнерусскихъ законодательныхъ памятниковъ. (Ж. М. Н. Пр. 1899, N N 9 i 10.)
- Борисенок С.: Карний зміст потока Руської Правди. (Праці комісії для вивчення історії з.-руського та вкраїнського права. Вип. перший, Київ, 1925, вид. Укр. Академії Наук.)
- Вернадский Г.: Объ одномъ возможномъ источнике Русской Правды. (Уч. Зап. осн. рус. учен. коллег. въ Прагѣ, т. I, в. I 1924.)
- Vernadskij Jiří prof.: „Dikaja vira“ a „Ljudskaia vira“ v staroruském právu. (Sbor. věd práv., ч. XXIV.)
- Власьевъ Н.: О вниманіи по началамъ теоріи и древняго русскаго права. М. 1860.
- Ведровъ А. С.: О денежныхъ пеняхъ по Русской Правдѣ сравнительно съ законами салическихъ франковъ. (Чт. въ И. О. Ист. и Др. Рос. при Моск. Ун., СПБ. 1876.)

*) Вказівки на літературу про Руську Правду, зроблені в цьому „Бібліографичному показчику“, не претендують на повноту. Із згаданих в „Бібліогр. показчику“ праць далеко не всі мають виключне відношення до Р. Правди, трактуючи лише про неї, як памятку права: але і в цих працях поодинокі автори, викладаючи або цілий курс історії руського права або досліджуючи ті чи інші конкретні питання з історії права, освітлюють разом із тим і Рус. Правду і її норми. Теж зауваження відноситься і до трудів чисто історичних. Р. Л.

(Кілька видань, шосте виданнє — 1909 р. К.)

Владимирський-Будановъ М. Ф.: Христоматія по історії русского права. Вып. I. (Пяте вид. 1899. СПБ.-К.)

Владимирський-Будановъ М. Ф.: Русская Правда, К. 1911. (Критичний розгляд нище згаданої праці проф. Гётца про Руську Правду.) К. Ун. Изв. 1911, LI, III; ibid. 1912, LII, X.

Голубовський Н. В.: Обзоръ трудовъ по древнѣйшему періоду русской исторіи. (К. Ун. Изв., 1907, N 8.)

Грушевський М.: Історія України-Руси, III т. 1900, друге вид. 1905; V. т. -1905.

Грушевський М.: Ілюстрована історія України. (Вид. 1912, 1913, 1917, 1918, 1921 р.)

Грушевський М.: Очеркъ истории украинского народа. (Вид. 1904, 1906, 1911 р.)

Див. також велику працю проф. Грушевського в I. т. Енциклопедії: Український народъ въ его прошломъ и настоящемъ, СПБ. 1914.

Див. також заміти М. Грушевського в Зап. Н. Т-ва ім. Шевченка, т. LXII.

Гагемейстеръ: Разысканія о финансахъ древней Россіи, 1830.

Goetz L. K. prof. Dr.: Russkaja Prawda. Aus dem altrussischen übersetzt mit Anmerkungen, Bonn, 1909.

Goetz L. K. prof. Dr.: Das Russische Recht (Русская Правда). Erster Band: Die älteste Redaktion des Russischen Rechtes, 1910; zweiter Band: die zweite Redaktion des Russischen Rechtes, 1911.

Goetz L. K. prof. Dr.: Das Russische Recht (Русская Правда). Stuttgart, 1910—1913, в. I-IV.

Грицько Н.: Участіе общини въ судѣ по Русской Правдѣ. (Архивъ Н. В. Калачова, 1860—1861, кн. 5.)

Грицько Н.: Розгляд праці Ланге: „Изслѣдованіе объ уголовномъ правѣ Русской Правды“. (Архивъ Н. В. Калачова, 1860—61, кн. 5.)

Huve Rotuald: Historya formowania Prawdy Russkiej; 1870.

Дієвъ: Изъясненіе нѣкоторыхъ выраженийъ Русской Правды. (Ж. М. Н. Пр., 1839, май.)

Дебольський Н. Н.: Гражданская дѣеспособность по русскому праву до конца XVII вѣка, СПБ. 1908.

Дубенський Д.: Объ Ярославовой Правдѣ XI вѣка. (Чт. О. И. и Др., 1846, 2.)

Дювернуа Н.: Источники права и судъ въ древней Россіи. М., 1869.

Дьяконовъ М.: Очерки общественного и государственного строя древней Руси, 1912, СПБ.

Дьяконовъ М.: Рецензія на перший том згаданої вище роботи

- Ewers Gustaw*: Ueber die Quellen der Prawda в його творі: Kritische Vorarbeiten zur Geschichte der Russen, Dorpat, 1814. (В російській мові: Предварительные критические исследования для российской истории. Ч. 1 і 2. М. 1826. М. П. Погодина.)
- Есповъ В.*: Преступленіе и наказаніе въ древнемъ правѣ, Варшава, 1903.
- А. З.*: О Русской правдѣ. (Вѣстн. Европы, 1828, N 13 ч. 160.)
- Загоскинъ Н. П.*: Исторія права русского народа, Казань, 1899.
- Загоскинъ Н. П.*: Наука исторіи русского права, Казань, 1901.
- Иванишевъ Н. Д.*: О платѣ за убійство въ древнемъ русскомъ и другихъ словенскихъ законодательствахъ въ сравненіи съ германскою вирою, 1841.
- Jireček Hermenegild Dr.*: Svod zákonů slovanských. V Praze, 1880. (Сводъ законовъ славянскихъ.)
- Кавелинъ К. Д.*: Взглядъ на юридический бытъ древней Руси, 1847.
- Kadlec K. Dr.*: Dějiny ruského práva do Ottova slovníku naučného, 1904.* (Див. Slovník, стаття Pravda Ruska.)
- Kadlec K. Dr.*: Nové názory o Ruské pravdě. (Sb. věd právních a státních, roč. XIV.) Стаття проф. Кадлеца містить в собі річевий критичний огляд праць проф. Гетца про Р. Правду.
- Калачовъ Н. В.*: Предварительная юридическая свѣдѣнія для полнаго объясненія Русской Правды, 1846, друге вид. 1890.
- Карамзинъ Н.*: Исторія государства Россійскаго, т. II, гл. III: Правда Русская, или законы Ярославовы.
- Каченовскій*: Мой взглядъ на Русскую Правду. (Вѣст. Европы, 1829, 12—15.) Диви до цього: Отвѣтъ сочинителю взгляда на Русскую Правду въ „Вѣстникѣ Европы“ 1829. (Сынъ Отечества, 1830, т. CXXXIV.)
- Каченовскій*: Изъ разсужденія о Русской Правдѣ. (Уч. Зап. Моск. Ун., 1835, IX, X.)
- Ключевскій В.*: Курсъ русской исторіи, Т. I. М. 1906.
- Костомаровъ Н.*: Историческія монографіи и изслѣдованія. (Вид. 1903, кн. III, т. VII і VIII, Сѣв.-рус. народоправства.)
- Ланге Н.*: Изслѣдованіе объ уголовномъ правѣ Русской Правды. (Архивъ историческихъ и практ. свѣдѣній, относящ. до Россіи.) 1859, кн. 1, 3, 5, 6.
- Ланге Н.*: О наказаніи и взысканіи за безчестіе по древнему русскому праву. (Ж. М. Н. Пр., 1859, б.)
- Ланге Н.*: Древнерусское уголовное судопроизводство XIV, XV, XVI и полов. XVII в. 1884.

* Розійський переклад 1923 р., Прага (Істочники и право публичное) під ред. М. Шахматова.

- Мрочекъ-Дроздовскій П.: Изслѣдованія о Русской Правдѣ в Уч. Зап. И. М. Ун., 1885.)*
- Латкинъ: Лекціи на внѣшней исторіи русскаго права, СПБ. 1888; 1890.*
- Лащенко Р.: Лекції по історії українського права. Частина перша: Княжа доба. Прага, 1923. р. (Вид. Укр. Університету в Празі.)*
- Лащенко Р.: Лекції по історії українського права. Частина друга: Литовсько-польська доба. Вип. перший: Памятники права. Прага, 1924. р. (Наклад „Україн. Правничого Т-ва в ЧСР“.)*
- Левицький Кость, Др.: Правда Руська. Памятник законодатний права руского з XI. віку. У Львові, 1895. (Вид. Наук. Т-ва ім. Шевченка.) Окреме вид. 1895.*
- Левицький Кость, Др.: Правда Руска яко перший збірник прав руских. („Зоря“, 1882, чч. 5 і 6, Львів.)*
- Леонтовичъ Ф. И.: Русская Правда и Литовский Статутъ. (К. Ун. Изв. 1865, 2, 3 і 4 і окремо.)*
- Леонтовичъ Ф. И.: О значеніи верви по Русской Правдѣ и Полицкому Статуту, сравнительно съ задругою югозападныхъ славянъ. (Ж. М. Н. Пр. 1867.)*
- Леонтовичъ Ф. И.: Исторія Русскаго права, 1869 і 1892, I т.*
- Лешковъ В. Н.: О Русской Правдѣ въ отношеніи къ благоустройству, (Врем. И. М. О-ва Ист. и Др. Рос. 1854, кн. 18.)*
- Лонгиновъ: Смертная казнь въ удѣльный періодъ. (Ж. М. Ю., 1916.)*
- Максимейко Н.: Мнимые архаизмы уголовнаго права Русской Правды. (Вѣстникъ Права, 1905, N 4.)*
- Максимейко Н.: Русская Правда и Литовско-рус. право. (Сборникъ статей, посвящ. М. Ф. Владимірскому-Буданову.) **
- Максимейко Микола: Система Руської Правди в її поширеній редакції. (Праці комісії для вивчення історії зах.-русського та українського права. Вип. другий, Київ, 1926, вид. Укр. Академії Наук.)*
- Див. також Праці комісії, вип. III, 1927 р. нову працю проф. Максимейка просмердів Рус. Правди.
- Малиновскій І. Q.: Лекціи по исторіи русскаго права. Вып. I. Варшава, 1914.*
- Морошкинъ: Опытъ исторіи россійскихъ государственныхъ и гражданскихъ законовъ, М. 1836. (Переклад згаданої нище праці Рейца: „Versuch über die geschichtliche Ausbildung der rus. Staats — und Rechtsverfassung“. В прилогах дослідження Морошкина: Русская Правда.)*
- Мрочекъ-Дроздовскій П.: Опытъ изслѣдованія источниковъ по вопросу о деньгахъ Русской Правды. (Учен. Зап. И. Моск. Унив., Отдѣль юрид., в II, М., 1881.)*

*) Див. також Максимейка: „Источники уголовныхъ законовъ Лит. Статута“, 1894.

- Мрочекъ-Дроzdовскій П.:* Изслѣдованія о Русской Правдѣ. (Приложенія ко кторому выпустку въ Чт. въ И. О. Ист. и Др. Рос. при Моск. Унив., 1886.)
- Мрочекъ-Дроzdовскій П.:* О древнерусскихъ ябетникахъ. (Чт. въ И. О. Ист. и Др. Рос. при Моск. Ун. М., 1884.)
- Мрочекъ-Дроzdовскій П.:* Новое изданіе Русской Правды.* (Уч. Зап. И. Моск. Унив., Отд. юрид., т. XXVI., М. 1907.)
- Мстиславскій В.:* Огнищанинъ и княжъ мужъ, или слѣды быта древнихъ славянскихъ князей въ Русской Правдѣ. (Чт. въ Моск. О. Ист. и Др. Рос., 1860, 4.)
- Мстиславскій В.:* О поклепной вирѣ, или понятіе объ обвинительномъ процессѣ по Русской Правдѣ. (Рус. Бес., 1858, кн. 11.)
- Неволинъ:* Полное собраніе сочиненій.
- Нейманъ:* Entwicklung des russischen Rechts nach der ersten bis zum zweiten Prawda. (Studien zur gründlichen Kentniss der Vorzeit Russlands, mitgetheilt von J. Ph. G. Ewers, Dorpat, 1830.)
- Нестеровскій:* Сравненіе Русской Правды съ Судебникомъ (Сбор. Харьк. Ученаго О-ва, 1817.)
- Никитскій А. И.:* Очеркъ экономической жизни В. Новгорода. (Чт. О-ва И. и Др. Р., 1893, -1.)
- О Русской Правдѣ.* (Изъ бумагъ протоірея I. Григоровича.) Лѣтоп. занятій Археогр. Комиссіи, 2.
- Павловъ-Сильванскій:* Феодализмъ въ древней Руси, СПБ. 1907.
- Пахманъ С.:* О судебныхъ доказательствахъ по древнему русскому праву, преимущественно гражданскому, въ историческомъ ихъ развитіи, М. 1851.
- Палюмбецкій:* О системѣ судебныхъ доказательствъ древняго германского права сравнительно съ Русскою Правдою и позднѣйшими русскими законами. К., 1844.
- Погодинъ М.:* Изслѣдованія, замѣчанія и лекціи о русской исторіи, 1845, т. III, М-, гл. XI; т. I, М., 1846.
- Полевой Н.:* Исторія русскаго народа, т. I i II.**)
- Поповъ А.:* Русская Правда въ отношеніи къ уголовному праву. М., 1841.
- Поповъ А.:* Объ опекѣ и наслѣдствѣ по Русской Правдѣ. (Сборн. истор. свѣдѣній о Россіи, изд. Д. Валуевымъ, т. I, 1845.)
- Прозоровскій Д. Н.:* Монета и вѣсъ въ Россіи до конца XVIII столѣтія. (Зап. И. Арх. О-ва СПБ., 1865.)
(Рецензія на цю працю А. О. Бычкова въ „Отчетѣ о IX при-
сужденіи наградъ графа Уварова, СПБ., 1867.)

*) Критична стаття про видання 1904 р. Рус. Правди проф. Сергєєвича.

**) Див. також С. О. Платонова: Лекціи по рус. исторії, 1910, ст. 96—99
„Рус. Правда, какъ источникъ общественнаго порядка“.

- Прѣсняковъ А.:* Княжое право въ древней Руси. (Очерки по истории X—XII столѣтій, СПБ., 1909.)
 Див. також Ж. М. Н. Пр., 1912, XI, де надр. критична стаття А. Преснякова на перші два томи праці проф. Гетца про Рус. Правду.
- Rakowiecki:* Prawda Ruska. W. Warszawie, 1820.
- Reutz:* Versuch über die geschichtliche Ausbildung der Russischen Staats- und Rechtsverfassung. Mittau, 1829.
- Рожковъ И. А.:* Очерки юридического быта по Русской Правдѣ. (Ж. М. Н. Пр., 1897, 11, 12.)
- Рожковъ И. А.:* Городъ и деревня въ русской исторіи, М., 1904.
- Самоквасовъ Д. Я.:* Исторія русского права, 1878—1884.*)
- Собестіанскій А. И.:* Круговая порука у Славянъ по древнимъ памятникамъ ихъ законодательства, Прага, 1886; 2-е вид. в Харькові, 1888.
- Соловьевъ С.:* Исторія Россіи, I т.
- Толстой И. И.:* Древнійшия русскія монеты Великаго Княжества Киевскаго, СПБ., 1882. (З 19 таблицами малюнків.)
- Сергѣевичъ В.:* Лекціи и изслѣдованія по древней исторіи русского права. (Останні видання 1903 і 1910.)
- Сергѣевичъ В.:* Русскія юридическія древности (I—III т.); т. I. вид. 1890, вид. 3-е 1903; т. II, вип. I — 1893; вип. II — 1895.
- Сергѣевичъ В.:* Лекціи по исторіи русского права (кілька видань).
- Сергѣевичъ В.:* Русская Правда и ея списки. (Ж. М. Н. Пр., 1899, N. 1.)
- Соболевскій:* Языкъ Русской Правды. (Ж. М. Н. Пр., 1886, IV.)
- Срезневскій И.:* Матеріалы для словаря древняго русскаго языка, СПБ. 1902. (Вказуємо на цей труд, як на допомагаючий вивченю термінології Р. Правди.)
- Станиславскій:* Изслѣдованія началъ огражденія имуществ. отношеній въ древнійшихъ памятникахъ рус. законодательства, Казань, 1855.
- Strube de Pyermont:* Discours sur l'origine et les changements des lois russiennes, 1756.
- Тоді-ж в російській мові: Слово о началѣ и перемѣнахъ россійскихъ законовъ, въ публичномъ собраніи говоренное Федоромъ Штрубомъ сентября 6 дня 1756 и переведенное на россійскій языкъ Сем. Нарышкинымъ, СПБ.
- Усовъ А.:* Замѣтки о древнихъ русскихъ деньгахъ по Русской Правдѣ. (Труды И. М. Арх. О-ва, Москва, 1883.)
- Фогель:* Опытъ возстановленія текста и объясненія Русской Правды. (Уч. Зап. Казанскаго Унив., 1848, кн. 2. і окремо; Казань, 1848 (про поклепну віру.)

*) Див. також Самоквасова: Памятники древняго русского права, М. 1908.

- Филипповъ А.:** Учебникъ исторіи русскаго права. Пособіе къ лек-
сіямъ, 1907.
- Филипповъ А.:** Русская Правда въ изслѣдованіяхъ нѣмецкаго уче-
наго. (Юр. Вѣст; 1914, кн. VI, М.) Крит. стаття про працю
проф. Гётца.
- Филипповъ А.:** Стаття про „свод“ по Рус. Правді, надр. в збірнику,
вид. на пошану М. Ф. Владімірського-Буданова.
- Флоровскій А. В.:** Новый взглядъ на происхожденіе Русской Прав-
ды. (Ізв. Одес. Бібліогр. О-ва, 1912, т. I.) Згадана стаття-кри-
тичний огляд праці Гётца про Рус. Правду.
- Чебышевъ-Дмитріевъ А.:** О преступномъ дѣйствіи по русскому до-
петровскому праву, Казань, 1862.
- Черепнинъ А. И.:** О кіевскихъ денежныхъ гривнахъ. (В Тр. XI.
Арх. зїзду в Кіїві, 1899.)
- Чичеринъ:** Опыты по исторіи русскаго права, 1858.
- Шпилевский С. М.:** Семейная власти у древнихъ Славянъ и Гер-
манцевъ. (Уч. Зап. И. Казанского Университета, Казань, 1869.)
- Яковкинъ:** В Ж. М. Н. Пр., 1913 р., NN. 4 і 5 стаття про закупів.
- Ясинскій М. Н.:** Лекціи по виѣшній исторіи русскаго права, Вып.
I., К., 1898.
- Ясинскій М. Н.:** О закупахъ Русской Правды и памятниковъ за-
падно-русскаго права. (Сборн. статей по исторіи права, посв.
Влад.-Буданову, К. 1904.)*
- Ясинскій М. Н.:** Село и вервь Русской Правды, К. 1906.
- Энцикл. Слов.:** Брокгауза и Эфрана, XXVII, стаття про Рус. Правду.

II.

ВИДАННЯ РУСЬКОЇ ПРАВДИ:

- I. Правда Русская, данная въ одиннадцатомъ вѣкѣ отъ вели-
кихъ князей Ярослава Владимирича и сына его Изяслава
Ярославича. Вид. Августа Шлецера, в СПБ., при Акад. Наук,
1767. (Академічний список.)
- II. Продолженіе древней Російской Вивліоєики, вид. СПБ. Ака-
демію Наук, Ч. I, 1786. (Рус. Правда по рукоп. Татищева
з примітками останнього.)
- III. Теж, Ч. 2, 1786. (Рус. Правда в тексті Новгородського літо-
пису.)
- IV. Теж, Ч. 3, 1788 р. (Рус. Правда по списку Кормчої Книги-
Крестинина.)
- V. Правда Русская, или законы великихъ князей Ярослава
Владиміровича и Владіміра Всеволодовича Мономаха, съ
преложеніемъ древняго ѿныхъ нарѣчія и слога на упо-

*) Заміти на цю статтю В. В. Голубовського в К. Ун. Ізв., 1907, N. 8.

- требительные нынѣ и съ объясненіемъ словъ и названій, изъ употребленія вышедшихъ. Изданы любителями отечественной исторіи. Въ СПБ. при Св. Синодѣ 1792 г. (Гр. А. И. Мусинымъ-Пушкинымъ, И. Н. Болтинымъ, Елагинымъ и Перфильевымъ.) До тексту Правди доданий переклад на мову російську і зроблені примітки і пояснення до нього.
- VI. Теж 2-ге видання в Москві. (В Моск. Синодальній типографії, 1799.)
- VII. Указатель россійскихъ законовъ, временныхъ учрежденій, суда и расправы, издан. съ высочайшаго соизволенія Кол. Сов. Львомъ Максимовичемъ, ч. I, 1803. Уставъ в. кн. Владимира о судѣхъ. (Передрук видання Болтинського.)
- VIII. Уставы великого князя Владимира Кіевскаго и всея Россіи, Русская Правда в. кн. Ярослава Владиміровича. Изд. Л. Максимовичъ, М., 1808. (Друге видання першої частини „Указателя“ його-ж.)
- IX. Русскія Достопамятности, изд. Обществомъ Любителей Исторіи и Древностей Рос. при Московскомъ Университетѣ, ч. I, 1815. (Рус. Правда по Синодальному списку.)
- X. Софійскій Временникъ, М. 1820. (Рус. Правда по Софійскому списку); вид Строева.
- XI. Prawda Ruska J. B. Rakowieckiego, т. I 1820. W Warschawie, т. II, ib., 1822. (Текст Болтинського видання з варіантами Синодального.)
- XII. Das älteste Recht der Russen in seiner geschichtlichen Entwicklung v. I. Ph. G. Ewers, Dogr. und Hamburg, 1826. (Текст Синодального списку Рус. Правди з німецким перекладом.)
- XIII. Древнѣйшее Русское право въ историческомъ его раскрытии. (Соч. I. ф. Г. Еверса, перевель съ нѣм. Ив. Платоновъ, СПБ., 1835.)
- XIV. Najdawniejsze pomniki prawodawstwa slowianskiego, wydal Andrzej Kucharski, Warszawa, 1838. (Рус. Правда видана Кухарским по рукопису Синодальному, надрукованому в 1815 р. в „Русскихъ Достопамятностяхъ“; поруч тексту Правди, надр. шрифтом російським, надр. текст і шрифтом латинським. До тексту додані пояснення. „Pomniki“ містять в собі і німецький переклад Рус. Правди Еверса, передр. з його твору „Das älteste Recht der Russen“.)
- XV. Русскія Достопамятности, ч. 2, М., 1843. (Вид. Рус. Правди Дубенскаго, з примітками і поясненнями; вид. Пушкинський список.)
- XVI. Die Prawda Russkaja, das älteste Rechtsbuch Russlands, nach aller bisher entdeckten und herausgegebenen

Handschriften verglichen, verdeutscht und erläutert,
durch Dr. jur. E. S. Tobien, 1844, S.-Petersburg. (Дослід-
ження і текст Рус. Правди.)

- XVII. Sammlung kritisch-bearbeiten Quellen der Geschichte
des Russischen Rechtes, herausgeg. durch E. Tobien,
B. I. Die Prawda Russkaja und die ältesten Traktate
Russlands, Dorpat, 1844.
- XVIII. Теж: Dorpat und Leipzig, 1845.
- XIX. Предварительная юридическая свѣдѣнія для полнаго объ-
ясненія Русской Правды. Разсужденіе, читанное для полу-
ченія степени магистра кандидатомъ правъ Ник. Калачо-
вымъ, М., 1846. (Дослідження і сводний текст Рус. Правди.)
Друге вид. 1880 р.
- XX. Текстъ Русской Правды на основаніи четырехъ списковъ
разныхъ редакцій, изд. Н. Калачовъ, М., 1847. (Перше ви-
дання.) Четверте видання 1889 р.; СПБ. (Виданнє містить
текст Рус. Правди по спискам Академ., Троїц., Карамзин.
і кн. Оболенського.)
- XXI. Собрание важнѣйшихъ памятниковъ по истории древняго
русскаго права. СПБ., 1859. (Утинъ и Лазаревскій; списки:
Академічный, Троїцкий і Карамзинський.)
- XXII. Христоматія по Русской исторіи. Составилъ Н. Аристовъ,
проф. русской исторіи въ Варшавскомъ Университетѣ.
Варшава, 1870. (Текст Рус. Правди надрук. по списку
Академічному.)
- XXIII. Христоматія по истории русского права. Составилъ М.
Владимірскій-Будановъ. Выпускъ первый. Ярославль, 1872.
(Списки: Академічний і Карамзинський з поясненнями
текстів, також — „Дополнительные статьи Русской Правды
изъ другихъ списковъ“. До видання прикладені — „Систе-
матический указатель статей Русской Правды по двумъ
спискамъ“ і прекрасний, але вже трохи застарілий показ-
чик літератури про Рус. Правду по вказівках Н. В. Калачова
в його „Изслѣдованіяхъ“ з дополненнями.*). Пяте видання
„Христоматії“ 1899 р., СПБ.-К. Шосте — 1908, іб.**)
Видання Рус. Правди В. Буданова, одно із найліпших.
- XXIV. Svod zákonů slovanských (сводъ законовъ славянскихъ),
uspořádal Dr. Hermenegild Jireček. V Praze, 1880. (У на-
званий збірці законів словянськихъ, складений славетним
чеським вченим, надрукований текст Руської Правди по
списках Академічному і Троїцькому.)

*.) При складанні цього показчику ми користувалися з окрема показ-
чиком Вл.-Буданова. Р. Л.

**) В двох останніх виданнях надр. і список Синодальний. Палеогра-
фичний знімок Синод. списку видав в 1888 р. Срезневський.

- XXV. При „Изслѣдованіяхъ о Русской Правдѣ“ *П. Мрочекъ-Дроздовскаго* в Уч. Зап. И. Моск. Унив., 1885, надрукований текст Рус. Правди по різних списках з поясненням окремих слів. Прилога: Пояснюючий словник.
- XXVI. Правда Руська, памятник законодатнього права руского з XI віку *Дра Костя Левицького*, у Львові, 1885, вид. Наук. Т-ва ім. Шевченка. (При дослідженні надр. з українським перекладом Карамзинський список Рус. Правди; Карам. список надруковано на підставі видань Калачова і Владімірського-Буданова.)
- XXVII. Русская Правда въ четырехъ редакціяхъ, по спискамъ Археографическому, Троицкому и князя Оболенского съ дополненіями и варіантами изъ другихъ списковъ — *В. Сергеевича*, СПБ., 1904.* (Виданнє В. Сергеевича, як і виданнє В.-Буданова, одно із найліпших видань Руської Правди.)
- XXVIII. Русская Правда, М., 1910, вид. *Н. А. Маркса*. (Виданнє Маркса виображає Синодальний список Рус. Правди фотолитографичним способом.)
- XXIX. Русская Правда, М., 1914; подъ редакцію *А. И. Яковлева*. (Виданнє Рус. Правди під редакцію А. И. Яковліва містить в собі текст Рус. Правди по списках Академічному, Троїцькому, Карамзинському, Синодальному і кн. Оболенського.)
- XXX. Сборникъ памятниковъ древняго русскаго права — *І. Малиновскаго*, Ростовъ н. Д., 1917 (Академічний і Карамзинський списки.)
- XXXI. Крім згаданих видань тексту Р. Правди — видав текст її з німецьким перекладом і поясненнями і проф. д-р. Гётц. (Див. Дослідження: Goetz L. K.). Надр. списки *Новгородський* (Археогр. комісії) I старовинішя ред., II ред. по тому-же списку і *Троїцький* з варіантами і доповненнями із других списків по текстах видання 1904 р. Рус. Правди проф. Сергеевича. Текст Рус. Правди по списку кн. Оболенського, надр. проф. Сергеевичем, проф. Гётц в своєму виданні не ужив.

*) Рецензія на це видання Руської Правди Голубовського в К. Ун. Изв., 1907, N 8.

